

УДК 339.727.22

НЕГРИЧ ОЛЬГА,

аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

У статті розкрито суть поняття "мотиваційний механізм залучення іноземних інвестицій", окреслено та проаналізовано структуру цього механізму, що включає в себе нормативно-правові, економічні та організаційні чинники. На основі аналізу мотивацій іноземних інвесторів автором також запропоновані рекомендації щодо вдосконалення механізмів залучення іноземного капіталу, що в кінцевому результаті сприятиме покращенню інвестиційного клімату України.

Ключові слова: мотиваційний механізм залучення іноземних інвестицій, пряме іноземне інвестування, інвестиційний клімат.

Постановка проблеми. На сучасному етапі все більшої актуальності набуває проблема формування сприятливого інвестиційного клімату для припливу іноземного капіталу в Україну, який є необхідною умовою нормального функціонування країни. А для формування дієвої політики залучення іноземних інвестицій необхідно врахувати мотиви іноземних інвесторів. Саме тому зараз важливого значення набуває вдосконалення мотиваційного механізму залучення іноземних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі залучення іноземних інвестицій присвятили свої праці багато науковців, зокрема серед вітчизняних можна виділити роботи О. О. Іваноньківа, Ю. М. Правика, Т. П. Самойлової. До закордонних учених, що вивчали особливості поведінки іноземних інвесторів та шляхи вдосконалення інвестиційного середовища, можна віднести У. Шарпа, Г. Александера, Дж. Бейлі, а також Р. Пая, С. Контессі, А. Вейнберга та П. Ларса. Усі ці вчені намагалися зрозуміти особливості мотивацій іноземних інвесторів та природу прямих іноземних інвестицій, але відкритим залишається питання про формування правильної стратегії їх залучення.

Метою статті є аналіз інвестиційного клімату України, а також формування рекомендацій щодо вдосконалення мотиваційного механізму залучення іноземного капіталу на основі цього аналізу.

Виклад основного матеріалу. На перший погляд, інвестиційний клімат України виглядає досить привабливо: один із найбільших ринків у Східній Європі (46 мільйонів споживачів), стратегічно зручне географічне розташування (знаходиться на перехресті торговельних шляхів Схід-Захід та Північ-Південь), вигідне геополітичне розташування, багаті та різноманітні природні ресурси, досить розвинена транспортна інфраструктура (залізниці, порти та загальноєвропейські транспортні коридори), високий науково-освітній потенціал (потужна мережа університетів та науково-дослідних центрів) та наявність кваліфікованої конкурентоспроможної робочої сили [1].

Але існують і перешкоди, що заважають формуванню сприятливого інвестиційного середовища в Україні, вони мають системний характер й охоплюють правову, економічну, науково-технологічну та фінансову складові. До таких проблем можна віднести: відсутність в Україні сталої стратегії та відповідного плану дій, який наслідувався би всіма політичними угрупованнями; складність податкової системи, а також значні витрати часу для отримання дозволів та оформлення документів; низький рівень захисту інвесторів; негативний міжнародний імідж України, який склався внаслідок відсутності достатньої кількості "успішних" інвестиційних проектів, а відповідно, і своєрідної реклами національного інвестиційного клімату.

Станом на 1 січня 2013 року в економіку України іноземними інвесторами внесено 54 462,4 млрд дол. США [2]. Хоча Світовий банк оцінює потреби України в інвестиціях у більш ніж 100 млрд дол. США [3].

Саме тому Україні зараз необхідно виробити ефективну політику для покращення інвестиційного клімату, а саме: удосконалити мотиваційний механізм залучення іноземних інвестицій.

Сам термін "механізм" набув значної популярності в другій половині 1960-х рр. у наукових економічних працях постсоціалістичних країн, коли науковці заговорили про "господарський механізм економічної системи", наголошуючи на конкретній рушійній силі системи, що функціонує [4, с. 361].

Словник іншомовних слів визначає "механізм" як сукупність проміжних станів або процесів будь-яких явищ [5, с. 431]. Л. І. Дмитриченко вважає, що механізм управління - це сукупність органів, засобів і способів (методів, прийомів, технологій) взаємодії між двома підсистемами соціальної організації - керуючої та керованої [6, с. 124].

Проаналізувавши все вищенаведене, можна сформулювати визначення поняття "мотиваційний механізм залучення іноземних інвестицій", яке варто трактувати як систему державного регулювання, тобто методи, прийоми та важелі впливу, засновані на врахуванні мотивацій іноземних інвесторів та

спрямовані на формування сприятливого інвестиційного середовища для надходження в країну зовнішніх інвестиційних ресурсів.

Мотиваційний механізм залучення прямих іноземних інвестицій - це сукупність нормативно-правових, економічних та організаційних складових на державному та регіональному рівнях. Ефективне використання цих важелів впливає на формування в країні сприятливого інвестиційного середовища й, відповідно, на надходження в країну прямих іноземних інвестицій.

Беручи до уваги проблеми та перешкоди, із якими зіштовхується Україна при залученні прямих іноземних інвестицій, та враховуючи особливості поведінки іноземних інвесторів (основними мотивами для іноземних інвесторів, що вкладають свій капітал в економіку України, є дешева та кваліфікована робоча сила й відносно незначне податкове навантаження), для покращення інвестиційного клімату та ефективного залучення інвестицій доцільно сформулювати мотиваційний механізм залучення прямих іноземних інвестицій.

Структура мотиваційного механізму залучення іноземних інвестицій включає в себе нормативно-правову, економічну та організаційну складові на двох рівнях - державному та регіональному.

Нормативно-правовий чинник має бути основою та підґрунтям для інших складових мотиваційного механізму.

Уся українська законодавча база щодо залучення іноземних інвестицій відзначається нестабільністю та ненадійністю. Неоднозначність законів, наявність протиріч у самих законодавчих актах та відсутність комплексності - саме так можна охарактеризувати правове середовище в Україні. (За роки незалежності в Україні декілька разів змінювалися умови інвестиційної діяльності для нерезидентів). Забезпечення стабільності може мати важливіше значення для іноземних інвесторів, ніж деякі пільги. Саме тому для створення ефективної системи залучення іноземних інвестицій необхідне формування якісної законодавчої бази.

Насамперед необхідно здійснити реформування системи оподаткування, а саме: спростити податкове адміністрування для іноземних інвесторів; зменшити час для отримання дозволів та оформлення документів; прогнозувати дії уряду щодо встановлення та адміністрування податків та податкових платежів; розробити чітку структуру оподаткування; скасувати податки на капіталовкладення в обладнання; знизити рівень податку на дохід компаній; скасувати податок на дохід від приросту капіталу, податок на дивіденди; знизити загальне податкове навантаження, частоту податкових перевірок. А також ввести нульову ставку прибуткового податку на певний період часу для новостворених юридичних і фізичних осіб і для вже зареєстрованих компаній, що здійснюють модернізацію виробництва, та гарантії щодо непогіршення податкового режиму на весь термін реалізації інвестиційного проекту [7].

Не менш важливим є також надання державних та регіональних інвестиційних стимулів: інвестиційних грантів - грошових стимулів у вигляді безоплатних грантів перш за все на інвестиційні витрати й заробітну плату, які змінювалися б залежно від рівня економічного розвитку регіону [8]; кредитні програми (кредити за нижчими від ринкових процентними ставками, орієнтовані в першу чергу на малі й середні підприємства); державних гарантій для ком-

паній, які не мають застави; трудових стимулів, тобто підтримки місцевих центрів працевлаштування щодо субсидування заробітної плати, попередньої підготовки кадрів, а також навчання за місцем роботи; грантів на зайнятість на нового працівника; надання безоплатної позики на створення кожного нового робочого місця; створення фондів, які пропонують дотації для підприємств-новачків; R & D-стимули - гранти у сфері досліджень і розробок та надання пільг для ведення науково-дослідних робіт за програмами уряду; гранти на інші види діяльності, такі як захист навколишнього середовища, тренінги, логістика чи створення відновлювальних джерел енергії. А також надання урядом стимулів для інвестування в депресивні сфери української економіки (у тому числі освіту та охорону здоров'я) та заохочення вкладення інвестором у регіонах із високим рівнем безробіття.

Доцільним є забезпечення прозорості інвестування через удосконалення регулятивної бази, покращення доступу до ринку інвестицій та забезпечення однакових умов ведення діяльності як внутрішнім, так й іноземним інвесторам [9].

Ефективність роботи судової системи також впливає на формування в країні сприятливого інвестиційного середовища й, відповідно, на надходження в країну прямих іноземних інвестицій.

Наступним чинником є економічний, який перш за все включає в себе стабільність внутрішньоекономічної та політичної ситуації. Посилення боротьби з корупцією, у свою чергу, відіграє дуже важливу роль у рішеннях інвесторів щодо вкладення капіталу.

Предметом особливої уваги є посилення міжнародної конкурентоспроможності у високотехнологічних галузях (автомобіле-, машино- та авіабудуванні, інформаційно-комунікаційних технологіях тощо); упровадження нових технологій; розвиток інфраструктури та вдосконалення телекомунікаційних мереж; надання грантів на дослідницькі роботи; фінансова підтримка інвесторів, що вкладають кошти в наукові дослідження, розробки, спрямовані на розвиток виробництва, орієнтованого передусім на експорт та стимулювання інноваційних процесів.

Для припливу прямих іноземних інвестицій необхідно створити сприятливий митний режим. Скасування митних зборів на імпорт машин та обладнання на термін реалізації інвестиційного проекту, а також скорочення термінів амортизації та списання машин й обладнання, які входять в інвестиційну складову проекту, можуть позитивно вплинути на рівень іноземного капіталу.

Ще одним елементом економічної складової мотиваційного механізму залучення іноземних інвестицій є вдосконалення фінансового сектора, яке охоплює зміцнення національної валюти, її конвертованість; можливість для підприємств з іноземним капіталом без труднощів конвертувати отримані доходи; користування банківською системою країни; надання державних кредитів для інвестиційних проектів у пріоритетні галузі української економіки. Важливим також є запровадження програми стимулювання інвестицій у вигляді умовного вирахування процентних ставок та потенційне часткове прощення комерційного боргу перед державним банком за закупівлю технологій, дієвий кредитний механізм та надійна система страхування.

Розвинута інвестиційна інфраструктура є необхідною умовою дієвої політики залучення іноземного капіталу. Крім комерційних банків та інвестицій-

них фондів, вона має також охоплювати недержавні пенсійні фонди, комерційні страхові товариства, іпотечні банки.

Одним із найважливіших елементів організаційного чинника мотиваційного механізму залучення іноземних інвестицій є створення Консультативної ради з іноземних інвестицій, до складу якої входили б виконавчі директори міжнародних компаній і банків. Основними завданнями такої ради мав би бути моніторинг реалізації законів, постанов та рішень щодо покращення інвестиційного клімату країни (як на державному, так і на регіональному та місцевих рівнях) та модернізація системи залучення іноземних інвестицій, а також порядок вирішення спорів за участю іноземних інвесторів.

Важливим моментом при формуванні політики залучення інвестицій на сьогодні є орієнтація на довготермінові інвестиції, які сприяють швидкому еко-

номічному зростанню та піднімають рівень зайнятості.

Необхідною передумовою зацікавлення іноземних інвесторів є продаж наявних закинутих об'єктів та земель, які не використовувались раніше й перебувають у власності уряду, за привабливими цінами; продаж інвестору ділянок із належною інфраструктурою під будівництво об'єктів за символічну ціну; ніяких обмежень щодо типів власності для іноземних інвесторів.

Сприяє залученню іноземних інвестицій і розвиток спеціальних економічних зон, які передбачають ще більшу систему податкових і митних пільг, спрощення адміністративних процедур та інших преференцій для іноземних інвесторів.

Структура мотиваційного механізму залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України набуває такого вигляду (рис. 1).

Рис. 1. Схема мотиваційного механізму залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Останнім, але не менш важливим елементом організаційних чинників є організація та створення так званих "бізнес-інкубаторів" - структур для підтримки малих підприємств на початковому етапі їх діяльності. Стандартний перелік послуг резидентам: безкоштовні (або за пільговими цінами) офісні приміщення, переговорні кімнати, допомога у встановленні зв'язків з інвесторами та потенційними клієнтами, а також надання консалтингової та інформаційної допомоги [10]. Забезпечення надання важливої для іноземних інвесторів інформації, зокрема, включає в себе інформацію щодо можливостей розміщення інвестицій, фінансових стимулів, сфер виробництва, наявності вільної та кваліфікованої робочої сили, потенційних витрат на робочу працю та поточних податкових пільг, а також інформації щодо різних цільових проектів та умов їх реалізації.

Висновки

Попри те, що, на перший погляд, інвестиційний клімат України має досить привабливий вигляд (стратегічно зручне географічне положення, багаті та різноманітні природні ресурси, досить розвинена транспортна інфраструктура, високий науково-освітній потенціал, наявність кваліфікованої конкурентоспроможної робочої сили), усе ж існують певні перешкоди, що заважають формуванню сприятли-

вого інвестиційного середовища (відсутність в Україні сталої стратегії та відповідного плану дій, складність податкової системи, низький рівень захисту інвесторів, відсутність достатньої кількості "успішних" інвестиційних проектів).

Беручи до уваги проблеми та перешкоди, із якими зіштовхується Україна при залученні прямих іноземних інвестицій для покращення інвестиційного клімату та ефективного залучення іноземного капіталу, варто врахувати такі рекомендації. Основними завданнями на короткострокову перспективу має бути: стабілізація внутрішньоекономічної та політичної ситуації (у т. ч. посилення боротьби з корупцією); орієнтація на довготермінові інвестиції, які сприяють швидкому економічному зростанню та піднімають рівень зайнятості; забезпечення надання важливої для іноземних інвесторів інформації; реформування системи оподаткування; посилення міжнародної конкурентоспроможності у високотехнологічних галузях; надання державних та регіональних інвестиційних стимулів; продаж наявних закинутих об'єктів та земель, які не використовувались раніше; створення так званих "бізнес-інкубаторів"; скасування митних зборів на імпорт машин й обладнання на термін реалізації інвестиційного проекту; запровадження програми стимулювання інвестицій; а також створення Консультативної ради з іноземних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Самойлова Т. П. Інвестиції капіталу та інвестиційний клімат в Україні (проблеми мікро- та макроекономіки України) / Т. П. Самойлова // Галицький економічний вісник. - 2009. - № 1. - С. 95-100.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та розвитку [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://in.ukrproject.gov.ua/>.
4. Абалкин Л. И. Труды вольного экономического общества России : избр. тр. : в 4 т. / Л. И. Абалкин. - М. : [б. и.], 2000. - Т. 2. - 912 с.
5. Словник іншомовних слів / [за заг. ред. О. С. Мельничук]. - К., 1974. - 776 с.
6. Корпорация в системе общественного производства :

[монографія] / Л. И. Дмитриченко, Т. С. Чунихина, Л. А. Дмитриченко, А. Н. Химченко. - Донецк : ООО "Східний видавничий дім", 2010. - 220 с.

7. Pye R. Foreign direct investment in Central Europe: experience of major Western investors / R. Pye // *European Management Journal*. - 1998. - № 4. - P. 378-389.

8. Feld L. P. FDI and taxation: a meta-study / L. P. Feld, J. H. Heckemeyer // *Journal of Economic Surveys*. - 2011. - Vol. 25, Issue 2, (April). - Pp. 233-272.

9. Contessi S. Foreign Direct Investment, Productivity and Country Growth: An Overview / S. Contessi, A. Weinberger // *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*. - 2009 (March/April). - № 91(2). - Pp. 61-78.

10. П'ять кращих російських бізнес-інкубаторів. Офіційний сайт Допомога бізнесу [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://helpbusiness.ru/vibir-variantu-startu/p%e2%80%99yat-krashhix-rosijskix-biznes-inkubatoriv.html>.

Негріч Ольга

аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОТИВАЦИОННОГО МЕХАНИЗМА ПРИВЛЕЧЕНИЯ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИКУ УКРАИНЫ

В статье раскрыта суть понятия «мотивационный механизм привлечения иностранных инвестиций», обозначена и проанализирована структура этого механизма, включающего в себя нормативно-правовые, экономические и организационные факторы. На основе анализа мотиваций иностранных инвесторов автором также предложены рекомендации по совершенствованию механизмов привлечения иностранного капитала, что в конечном итоге будет способствовать улучшению инвестиционного климата Украины.

Ключевые слова: мотивационный механизм привлечения иностранных инвестиций, прямое иностранное инвестирование, инвестиционный климат.

Negrych Olga

Graduate student,

Ivan Franko Lviv National University

MOTIVATIONAL MECHANISM OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT INVOLVING POLICY IN UKRAINE

The peculiarities of Ukraine's investment climate and the main obstacles that foreign investors face during their capital investments realization are analyzed in the article. The basic problems, which restrain the Ukrainian investment climate improvement, are: absence of permanent strategy and proper plan of actions; complicated tax system; long procedure of the permissions reception and document execution; substantial tax burden; absence of national advertising.

Taking into account these problems the author defined the notion of motivational mechanism of foreign direct investment involving policy and proposed the recommendations for its development. Such mechanism includes regulatory, economic and organizational factors. These factors imply: the development of investment climate improvement strategy and positive image of Ukraine; providing of sustainable internal economic and political situation, investing transparency through regulative base improvement; providing of an important information for foreign investors; taxation system reformation; strengthening of international competitiveness in highly technological industries; providing state and regional investment stimuli and investment grants; creation of so-called "business-incubators"; providing government stimuli for investing in the depressed spheres of the Ukrainian economy and encouragement for investors to invest in regions with a high unemployment rate; strengthening the responsibility for corruption of executive power bodies and other discriminatory actions towards foreign investors; providing the state monitoring of fulfilling this plan by creation of Advisory Board on foreign investments, which would include the executive directors of international companies and banks.

Keywords: motivational mechanism of foreign direct investment involving policy, foreign direct investment, investment climate.

REFERENCES

1. Samoilova T. P. (2009), Capital investment and investment climate in Ukraine, *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, № 1, pp. 95-100.
2. State Statistic Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. The State Agency of Ukraine for Investments and Development, available at: <http://in.ukrproject.gov.ua/>.
4. Abalkin L. I. (2000), *Works of free economic society of Russia*, Moscow, Vol. 2, 912 p.

5. Melnychuk O. S. (1974), *Dictionary of foreign words*, Kyiv, 776 p.
6. Dmytrychenko L. I., Chunikhina T. S., Dmytrychenko L. A., Khimchenko A. N. (2010), *Corporation in the system of public production*, monograph, ООО «Skhidnyi vydavnychiy dim», Donetsk, 220 p.
7. Pye R. (1998), Foreign direct investment in Central Europe: experience of major Western investors, *European Management Journal*, № 4, pp. 378-389.
8. Feld L. P., Heckemeyer J. H. (April 2011), FDI and taxation: a meta-study, *Journal of Economic Surveys*, Vol. 25, Issue 2, pp. 233-272.
9. Contessi S., Weinberger A. (March/April 2009), Foreign Direct Investment, Productivity and Country Growth: An Overview, *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, № 91 (2), pp. 61-78.
10. Five better Russian business-incubators. Help business, available at: <http://helpbusiness.ru/vibir-variantu-startu/pyat-krashhix-rosijskix-biznes-inkubatoriv.html>.

© Негрич Ольга

Надійшла до редакції 10.01.2013

УДК 338.45

НЕФЬОДОВА ЮЛІЯ,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри інвестиційного менеджменту
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

ОЛФІРОВА ЮЛІЯ,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри контролю і аналізу господарської діяльності
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто переваги та недоліки розвитку вітчизняної легкої промисловості, комплекс заходів для українських підприємств у межах світової посткризової практики. Проаналізовано можливості дієвого впливу суб'єктів інвестиційного середовища на споживчий попит.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційне середовище, легка промисловість, споживчий попит.

Постановка проблеми. Легка промисловість посідає провідне місце серед галузей промисловості, що забезпечують виробництво товарів народного споживання. Продукція галузі спрямована безпосередньо на споживчий ринок. Вона є потенційно важливим джерелом податкових надходжень у бюджет, має високий рівень доданої вартості, низьку енерговитратність, достатньо короткий період обігу капіталу та значний експортний потенціал. Легка промисловість є й однією з основних галузей соціального спрямування, розвиток якої є необхідною умовою підвищення рівня життя населення, а більшість підприємств галузі є структуротвірними для міст та регіонів. Окрім того, вона забезпечує можливість створення значної кількості дешевих робочих місць.

Продукція галузі має ємний внутрішній ринок, який набагато випереджає ринки побутової електроніки, легкових автомобілів і багатьох інших товарів за рівнем споживання продукції. Однією з особливостей продукції галузі є висока залежність від уподобань споживачів, які змінюються під впливом моди, а це вимагає високої гнучкості в при-

стосуванні до змін попиту, яка забезпечується організаційно-фінансовою здатністю до модернізації виробництва.

У сучасних умовах посткризового становлення економіки країни важливим завданням є розгляд основних переваг та недоліків розвитку галузі, виявлення основних заходів регулювання легкої промисловості, які сприятимуть підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Останні дослідження й публікації з проблеми. Дослідженню стану й проблем розвитку вітчизняної легкої промисловості присвячено роботи А. П. Гречан, С. Б. Довбні, Т. О. Єрмолаєвої, О. Луговського, О. Луговської, А. А. Мазаракі, І. Д. Падеріна, Г. Г. Савіна, І. Свачій, В. Худицького, Ю. В. Чорного та ін. Особливості перебігу інвестиційного процесу розглянуті в авторів Д. Норткотта, Т. Левітта, у тому числі в легкій промисловості України - у працях учених-економістів С. С. Аптекаря, І. В. Колоса, І. М. Кулініч, Л. А. Ляховича, Ю. В. Махнорилова, Г. Г. Савінової, В. Ф. Столярова, Ю. В. Чорного, Ю. Ю. Ямко та ін. [1-8].